

Kərimova Vüsalə
Azərbaycan Əmək və Sosial
Münasibətlər Akademiyası
v_kerimova@bk.ru

AZƏRBAYCANDA KƏND TƏSƏRRÜFATI SAHƏLƏRİNİN İNKİŞAFININ MAKROİQTİSADI GÖSTƏRİCİLƏRİ

Məqalədə kənd təsərrüfatı sahələrinin son dövrləri əhatə edən makroiqtisadi göstəricilərinin inkişaf tempindən bəhs edilir. Aqrar sahənin inkişaf etdirilməsinin kənd yerlərində yeni istehsal müəssisələrin yaradılması və məşğulluq səviyyəsinin artırılmasındakı rolu qiymətləndirilmişdir. Eyni zamanda, əhalinin sağlamlığının təminatı kimi ərzaq təhlükəsizliyinin vacibliyi də əsaslandırılmışdır.

Kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafının ölkə əhalisinin sosial-iqtisadi həyatına təsiri və bu sahəyə dövlət dəstəyi məsələlərinə də toxunulmuşdur.

Məqsəd – Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişaf istiqamətlərinin və makroiqtisadi göstəricilərinin tədqiqi.

Metodologiya – В исследовательской работе использовались статистические методы исследования.

Tədqiqatın nəticələri – Kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafının ölkə əhalisinin sosial-iqtisadi həyatına təsirinin müəyyən edilməsi.

Açar sözlər: kənd təsərrüfatı, makroiqtisadi göstəricilər, ərzaq təhlükəsizliyi, məşğulluq.

Giriş

Qeyri-neft sektorunun inkişafı ölkənin əsas siyasi prioritetlərindən biridir. Kənd təsərrüfatının davamlı inkişafı və rəqabət sektorunda yer alması Azərbaycanda aqrar sahənin genişlənməsinə və qida məhsullarının təhlükəsizliyinin təmin olunmasına zəmin yaradır. Azərbaycan iqtisadiyyatında kənd təsərrüfatı neft və tikinti sahələrindən sonra üçüncü ən iri sahə olmaqla iş yerləri ilə təminatda da böyük pay sahibidir və kənd yerlərində yoxsulluğun azaldılmasına əsaslı şəkildə təsir edən sektordur. Dövlət əhalinin ərzağa olan daxili tələbatını əsasən öz potensialı və imkanları hesabına ödəyə bilməsi üçün regionlarda infrastruktur sahələrinin yaradılması və kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi istiqamətində mühüm islahatlar aparılır. Aqrar sektora dövlət tərəfindən quyulan investisiyalar ilbəil artır, yeni texnikalar alınır, dövlət tərəfindən subsidiyalar ayrılır, aqro xidmət sahələri yaradılır, güzəştli şərtlərlə gübrə, yanacaq, lizinqlər verilir. Sahibkarlara güzəştli şərtlərlə verilən kreditlər hesabına yeni aqrar istehsal sahələri yaradılır ki, bu da ölkəmizdə aqrar sektorda məhsul istehsalının artırılması üçün yeni emal müəssisələrinin yaradılmasını zəruri edir. Ümumiyyətlə, davamlı olaraq kənd təsərrüfatı istehsalçılarına dövlətin bu və ya digər şəkildə dəstək göstərdiyinin şahidi oluruq. Bundan əlavə ekoloji cəhətdən təmiz kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsullarının istehsalına xüsusi diqqət yetirilməsi, müasir texnologiyalardan istifadə etməklə mövcud aqroemal müəssisələrinin istehsal gücünün artırılması və bu sahədə yeni müəssisələrin yaradılması prioritet məsələlərdəndir.

Dünyada əhalinin sürətlə artdığı, təbii ehtiyatların tükəndiyi bir vaxtda ərzaq təhlükəsizliyi məsələsi özünü daha kəskin şəkildə göstərir. Ərzaq təhlükəsizliyinin əsas elementlərinə insanların keyfiyyətli qida məhsulları ilə təmin olunması ilə yanaşı, ölkənin ərzaq məhsulları üzrə ixracdan asılı olmaması, onların etibarlılığının təmin olunması, eləcə də, istehsalın genişləndirilməsi ilə milli ərzaq sisteminin inkişafı və s. aiddir.

Kənd təsərrüfatının inkişafı və ərzaq təhlükəsizliyi məsələlərinin ciddi hüquqi bazasının təmin edilməsi məqsədilə respublikamızda indiyə qədər aqrar sahənin qanunvericiliyinin əsasını təşkil edən bir sıra qanunlar qəbul edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, MDB məkanında ilk dəfə olaraq torpaq islahatlarını Azərbaycan həyata keçirib və bu islahatlar insanların maraqları ilə tamamilə uyğunluq təşkil edir.

2. Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafının makroiqtisadi göstəriciləri

Ölkə iqtisadiyyatının düzgün qurulmasında, inkişafının təminatında, dünya bazarına çıxışının reallaşdırılmasında, yerli əhalinin tələblərinə cavab verə bilən daxili bazara sahib olmaqda, ölkənin digər ölkələrdən asılılıq dərəcəsinin aşağı salınmasında aqrar sektorun inkişafının vacibliyi danılmazdır. Dövlət tərəfindən bu sahəyə diqqətin ayrılması və davamlı şəkildə inkişafına stimül yaratmaq üçün maliyyə dəstəklərinin həyata keçirilməsi mühüm proseslərdəndir. Məlumdur ki, ölkəmiz neft ehtiyatları ilə zəngindir. İqtisadi baxımdan yalnız bu sahəyə diqqətin ayrılması bir müddət keçdikdən sonra iqtisadi tənəzzülə gətirib çıxara bilər. Bu səbəbdən də milli iqtisadiyyatın hazırki inkişaf mərhələsində isehsal subyektlərinin iqtisadi fəallığını artıracaq fəaliyyət mexanizmini formalaşdırmaq xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu amil iqtisadiyyatın bütün sahələri ilə yanaşı strateji əhəmiyyətə malik kənd təsərrüfatında da rəqabət ünsürünün üstün xüsusiyyətlərinin formalaşdırılması istiqamətində mühüm əhəmiyyət kəsb edir [7]. Müasir iqtisadi şəraitdə respublikamızda kənd təsərrüfatı istehsalının xüsusi çəkiyə sahib olmasını və bu sahə üzrə iqtisadi fəaliyyətin daha da inkişafını şərtləndirən əsas amilləri aşağıdakı kimi təsnifləşdirə bilərik :

- kənd təsərrüfatı əhalini ərzaq məhsullarına və sənayeni xammalla olan tələbatını təmin edir;
- respublikanın təbii coğrafi quruluşu və iqtisadi fəal əhalinin strukturu əhalinin böyük qisminin təbii-iqtisadi qaynaqlardan səmərəli şəkildə istifadə etmək imkanlarına artırır ;
- istehlak bazarlarında əsasən respublikada istehsal olunan yeyinti məhsulları prioritetlik təşkil edir;
- kənd təsərrüfatı ölkə iqtisadiyyatının strateji əhəmiyyət daşıyan bir sahə kimi bölgələrin balanslı inkişafında mühüm rol oynayır;
- iqtisadi fəaliyyət sahəsi kimi kənd təsərrüfatının digər sahələrə müqayisədə spesifik xüsusiyyətləri mövcuddur və bu sahədə sahibkarlara dövlətin stimullaşdırıcı təsiri müstəsna üstünlük təşkil etməlidir;
- kənd təsərrüfatında mövcud olan iqtisadi fəaliyyət subyektlərinin əsasən rəqabət imkanları məhdud olduğu üçün dövlət mütəmadi olaraq onlara müvafiq qurumların dəstəyi ilə maliyyə yardımını göstərir və dövlət qarşısında olan öhdəlikləri azaldılır (vergi güzəştləri tətbiq olunur) ;
- kənd təsərrüfatında iqtisadiyyatında digər sahələri ilə müqayisədə istehsal təsərrüfatları daha çox üstünlük təşkil edir.

Müasir dövrdə kənd təsərrüfatı mövcud iqtisadi sisteminin əsas tərkib elementi kimi mühüm funksiyaları yerinə yetirir. Bu sahə əhalinin ərzaq və sənayenin xammala olan tələbatının ödənilməsində, yerli istehsalın xüsusi çəkisinin yüksəldilməsi və dövlətin strateji maraqlarının qorunmasının başlıca şərti kimi özünü göstərməklə ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin əsas meyarına çevrilir. Kənd təsərrüfatı sektoru ölkənin iqtisadi inkişafında müsbət impuls yaratmaqla yanaşı sosial məsələlərin həlli istiqamətində xüsusilə məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsinə də öz tövhiyələrini verir. Hər bir dövlətin aqrar siyasətinin qarşısında duran ən mühüm məqsədlərdən biri məhz ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və kənd təsərrüfatı məhsullarına olan ehtiyacın yerli istehsal hesabına ödənilməsi hesab olunur.

Ölkənin kənd təsərrüfatı və yeyinti məhsullarına olan ehtiyacın ödənilməsi bir sıra faktorların təsiri nəticəsində formalaşır. Bu baxımdan bu sahə üzrə məhsul istehsalının artırılması və məhsuldarlığın səviyyəsi ilə bağlı olmaqla yanaşı, mübadilə proseslərinin də müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasından əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Odur ki, aqrar sahənin fəaliyyət imkanlarının genişləndirilməsi və mübadilə şərtlərində həm istehsalçıların, həm də istehlakçıların maraqlarına uyğun olaraq uzlaşdırılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir [4].

Dünya təcrübə göstərir ki, kənd təsərrüfatı istehsalın genişləndirilməsi və mübadilə

şərtlərinin prioritetliyinin təmin edilməsi kənd təsərrüfatı istehsalının artırılmasını şərtləndirən ən mühüm amillərdən biri kimi çıxış edir. Mübadilə şərtlərinin optimallığı nəticə etibarilə kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçılarının gəlirlərinin artırılmasını və onların səmərəli, intensiv geniş təkrar istehsal prosesində fəaliyyət göstərmələrini şərtləndirir. Kənd təsərrüfatı əmtəə istehsalçıları gəlirlərinin artımı şəraitində təbii ki, istehsal prosesini artırmağa daha çox maraqlı olur. Ümumiyyətlə, iqtisadi stimullar kənd təsərrüfatı istehsalını şərtləndirən başlıca amillərdən hesab edilir.

Araşdırmalar göstərir ki, aqrar sahədə mütərəqqi metodların, innovasiyaların tətbiqi sahəsində intensiv inkişafa nail olunması kənd təsərrüfatı istehsalını şərtləndirir. Kənd təsərrüfatı həm qeyri-neft ixracının artması, həm də idxalının əvəzlənməsində mühüm rol oynayır. Diqqət yetirdikdə görürük ki, müstəqillik illərində əhalimizin sayı davamlı olaraq artaraq 10 milyon nəfəri keçsə də onun ərzaq təminatında heç bir problem yoxdur. Azərbaycanda əsas ərzaq məhsulları ilə özünütəmin etmə səviyyəsi hər il yaxşılaşır və hazırda ölkəmiz qlobal ərzaq təhlükəsizliyi indeksində 53-cü yerdə qərarlaşıb. 2019-cu ildə dünyada ərzağın qiymətlərinin 12% bahalaşması fonunda Azərbaycanda ərzağın qiymətində bahalaşma 4%-dən az olub.

Hər bir dövlət cəmiyyətin sosial sabitliyini təmin etmək məqsədilə kənd təsərrüfatı sektoruna xüsusi diqqət yetirilməli, bu prosesdə iqtisadi stimulları təmin edilməsinə istiqamətlənmiş zəruri tədbirlər həyata keçirilməlidir.

Dövlət tənzimlənməsi əsasında fəaliyyət göstərən əvvəlki iqtisadi sistemdə stimullaşdırma amili passiv xarakter daşımaqla daha çox inzibati təsir mexanizmləri, o cümlədən planlaşdırma və idarəetmə sistemi geniş təsir gücünə malik idi. Lakin bazar münasibətinə keçidlə əlaqədar iqtisadi münasibətlərin liberallaşdırılması aqrar istehsalın yeni struktur əsasında formalaşdırılmasına və fəaliyyət imkanlarına da əhəmiyyətli dərəcədə artmasına təsir göstərmişdir. Belə ki, artıq kənd təsərrüfatında inzibati təsir mexanizmlərini iqtisadi tənzimləmə vasitələri əvəz etmişdir. Ümumiyyətlə istifadə edilən tənzimləmə mexanizmləri nəticə etibarilə cəmiyyətdə iqtisadi sabitliyin qorunub saxlanılmasına, əmtəə istehsalçılarının gəlirlərinin artırılmasına və onların səmərəli geniş təkrar istehsal rejimində fəaliyyət göstərmələrinə xidmət edir [3].

Kənd təsərrüfatı üçün xarakterik olan aşağıdakı iqtisadi xüsusiyyətlər bu sahənin makroiqtisadi spesifikasiyasını şərtləndirir:

- kənd təsərrüfatı məhsulları artımında əsas istehsal vasitələrinin istifadə xüsusiyyətlərindən çox təbii-iqlim şəraitindən asılılığın yüksək olduğu üçün bu məhsulların miqdarına və keyfiyyətinə əmtəə istehsalçıları tərəfindən nəzarət imkanları məhdud xarakter daşıyır;

- kənd təsərrüfatı məhsul istehsalçıları qiymət dəyişmələrinə kifayət qədər yüksək reaksiya göstərir bu isə onların istehsalın təyinatının dəyişməsinə və ixtisaslaşmasının məhdudlaşmasına səbəb olur;

- kənd təsərrüfatında iqtisadi fəaliyyətin həyata keçirilməsi müəyyən risklər çərçivəsində həyata keçirilir. Bu risklərə bir qayda olaraq bazar konyunkturunun davamlı olaraq dəyişkənliyini, təbii-iqlim amillərini, hazır məhsulların bazara daxil olması ilə bağlı qeyri-bərabər şərtləri aid etmək mümkündür.

İstehlak bazarında kənd təsərrüfatı məhsulları fasiləsiz tələbə malik olması ilə səciyyələnir. Nəzərə almaq lazımdır ki, əksər istehlak məhsullarından istifadə edilməsi dövrü xarakter daşdığı halda, ərzaq məhsullarından istifadə edilməsi davamlılığı ilə seçilir və əhalinin tibbi normaya müvafiq olaraq qidalanmasında əvəzedilməz rol oynayır. Kənd təsərrüfatı məhsullarına olan tələb, əhalinin demoqrafik strukturunda artıma doğru meyillənməyə uyğun olaraq bir qayda olaraq yüksəlir.

Kənd təsərrüfatı ölkənin siyasi problemlərinin həllində və eləcə də yaşayış yeri bölgələr olan ölkə sakinlərinin məşğulluğunda müstəsna rola sahibdir. Dünyada baş verən bəzi problemlər iqtisadi baciından da özünü göstərdiyi kimi bilavasitə ölkə əhalisinin digər sektorlarda işini itirərək məhz kənd təsərrüfatı ilə məşğul olmasına səbəb olur. Respublikamızda kənd təsərrüfatında əməkəutumlu sahələrə önəm verildiyi üçün əhalinin iş potensialından istifadə etməyə gərək olur, buda təbii ki, əhalinin həyat səviyyəsinə müsbət təsir göstərən faktorlardandır.

Respublika ərazisində müstəqillik illərində kənd təsərrüfatının iqtisadiyatına nəzər saldıqda 1992-1995-ci illər müddətində hər il kənd təsərrüfatında məhsul istehsalı orta hesabla 13 faiz aşağı düşmüş, 1996-cı ildən etibarən tədricən artmışdır. 2005-ci ildə bu artım 6.6 faiz təşkil etmişdir. Regionlarda 2015-ci ilə görə heyvandarlıq sahəsində olan artım 2,5% , bitkiçilik üzrə 11,3% qeydə alınmışdır.

Ümumiyyətlə Azərbaycanda kənd təsərrüfatı sahəsində davamlı şəkildə artımın olması gözlənilir. 2016-cı ilin statistikasına görə ki, Azərbaycanda ÜDM-in azalmasına baxmayaraq kənd təsərrüfatında 3,1% artım müşahidə olunmuşdur. Onu da qeyd etmək istərdimki, bu müddət ərzində istehsal edilən kənd təsərrüfatı məhsullarının 57,4%-ni heyvandarlıq, 42,6%-ni isə bitkiçilik sahəsinin üzərinə düşür. 2018-ci ildə ölkə rezidentləri tərəfindən istehsal edilmiş ümumi daxili məhsul (ÜDM) əvvəlki ilə müqayisədə 1,4% artaraq 79 milyard 797,3 milyon manata çatıb. Əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM 8 min 126,2 manat, yaxud 4 min 780,1 ABŞ dolları olub. ÜDM-nin 5,3%-i kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq təsərrüfatının payına düşür. 2019-cu ildə ölkənin ümumi daxili məhsulu əvvəlki ilə müqayisədə 2,2% artaraq 81 milyard 681 milyon manata çatmışdır və ümumi daxili məhsulun 5,7%-i kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq təsərrüfatının payına düşür [5].

Son illərdə kənd təsərrüfatı üzrə respublikada istehsal olunan məhsulların dinamikasına nəzər saldıqda görürük ki, bu sahə üzrə istehsal göstəricilərində əsas pay özəl sektora aiddir. Belə ki, hazırda sahə üzrə istehsalın 99%-ni özəl sektor reallaşdırır. 2019-cu ildə kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu bütün təsərrüfat kateqoriyaları üzrə 7836,7 milyon manat, o cümlədən bitkiçilik məhsulları 3751,2, heyvandarlıq məhsulları isə 4085,5 milyon manat təşkil etmişdir. Bunun da 7123,5 milyon manatı fərdi sahibkarlıq təsərrüfatlarının, 713,2 milyon manatı isə kənd təsərrüfatı müəssisələrinin payına düşür [8] (Cədvəl 1).

Cədvəl 1.

Kənd təsərrüfatının ümumi məhsulu, faktiki qiymətlərlə, milyon manatla

İllər	Cəmi	O cümlədən		Cəmi	O cümlədən		Cəmi	O cümlədən	
		Bitkiçilik məhsulları	Heyvan-darlıq məhsulları		Bitkiçilk məhsulları	Heyvan-darlıq məhsulları		Bitkiçilk məhsulları	Heyvan-darlıq məhsulları
Bütün təsərrüfat kateqoriyaları				Kənd təsərrüfatı müəssisələri			Fərdi sahibkarlıq təsərrüfatları		
2015	5635,3	2761,1	2874,2	410,1	132,5	277,6	5225,2	2628,6	2596,6
2016	5632,4	2577,2	3055,2	449,2	145,8	303,4	5183,2	2431,4	2751,8
2017	6580,0	3019,0	3561,0	645,4	238,5	406,9	5934,6	2780,5	3154,1
2018	7010,0	3186,0	3824,0	660,9	262,1	398,8	6349,1	2923,9	3425,2
2019	7836,7	3751,2	4085,5	713,2	321,0	392,2	7123,5	3430,2	3693,3

2020-ci ilin yanvar-avqust ayları üzrə ölkəmizin iqtisadi və sosial inkişafının makroiqtisadi göstəricilərinə nəzər salsaq görürük ki, ÜDM-da kənd təsərrüfatı məhsullarının payı 5722,1 milyon manat təşkil edir ki, bunun da 2923,1 mln manatı bitkiçilik məhsullarının, 2799,0 mln manatı isə heyvandarlıq məhsullarının payına düşür.

Kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının həcmnin artırılması üçün sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsi vacib hallardan hesab olunur. Bu hal isə yerli məhsulların istehsalının həcmnin artırılması ilə sıx əlaqəlidir.

Bazar münasibətlərinin inkişafı şəraitində kənd təsərrüfatında mülkiyyət mənsubiyyətindən

asılı olmayaraq çoxsaylı əmtəə istehsalçıları fəaliyyət göstərir. İlk növbədə fərdi sahibkarlar, fiziki şəxs statuslu ailə təsərrüfatları, eləcə də istehsal kooperativləri, kiçik müəssisələr və sair təsərrüfat subyektləri ictimai təlabatın ödənilməsində öz tövhələrini verirlər.

Təsərrüfat kateqoriyaları üzrə kənd təsərrüfatının ümumi məhsullarının strukturuna nəzər salsaq görürük ki, faktiki qiymətlərlə yekun faizinə görə 2014-2019-cu illər ərzində kənd təsərrüfatı müəssisələrində 2,6% artım, fərdi sahibkar, ailə kəndli və ev təsərrüfatları müəssisələrində isə təxminən 1,4% azalma müşahidə olunur. Lakin bu göstərici heyvandarlıq məhsulları istehsal edən müəssisələr üçün keçərlidir. Belə ki, qeyd olunan illər üzrə bitkiçilik məhsulları ilə müqayisədə heyvandarlıq məhsullarında 0,9% artım olduğu görünür [8] (Cədvəl 2).

Cədvəl 2.

Kənd təsərrüfatının ümumi məhsullarının strukturu, faktiki qiymətlərlə, yekuna görə faizlə

təsərrüfat kateqoriyaları üzrə

İllər	Cəmi	O cümlədən		Cəmi	O cümlədən	
		Bitkiçilik məhsulları	Heyvandarlıq məhsulları		Bitkiçilik məhsulları	Heyvandarlıq məhsulları
	Kənd təsərrüfatı müəssisələri			Fərdi sahibkar ailə kəndli və ev təsərrüfatları		
2014	7,7	4,6	10,5	92,3	95,4	89,5
2015	7,3	4,8	9,7	92,7	95,2	90,3
2016	8,0	5,7	9,9	92,0	94,3	90,1
2017	9,8	7,9	11,4	90,2	92,1	88,6
2018	9,4	8,2	10,4	90,6	91,8	89,6
2019	9,1	8,6	9,6	90,9	91,4	90,4

Göründüyü kimi 2014-cü illə müqayisədə 2019-cu ildə müəyyən qədər azalmalar müşahidə olunsa da aqrar sektorda ümumi məhsulun strukturunda məhsulun bu gün də 90%-dən çoxu fərdi sahibkar, ailə, kəndli və ev təsərrüfatlarının payına düşür.

Kənd təsərrüfatı sektorunun inkişaf meyilləri. Qeyri-neft sektorunun prioritet sahəsi kimi hesab edilən kənd təsərrüfatının inkişafı, məhsul istehsalının və satışının stimullaşdırılması, habelə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi Azərbaycan dövlətinin sosial-iqtisadi siyasətinin əsasını təşkil edir. Dövlətimizin dəstəyi sayəsində qeyri- neft sektorunun bir sahəsi kimi kənd təsərrüfatının əhalinin işlə təmin olunmasında, əməkətməli sahələrinin çoxluğu ilə xarakterizə olunması ilə birlikdə davamlı və dayanıqlı inkişafının zəruri hal kimi nəzərə alınaraq bu barədə uzunmüddətli inkişaf planı tərtib edilməkdədir. Dövlət tərəfindən həyata keçirilən elmi əsaslandırılmış dövlət proqramlarının müsbət nəticələri sayəsində kənd təsərrüfatının və emal olunan məhsulların həcmində artım müşahidə olunmaqdadır. Kənd təsərrüfatı və digər sahələri inkişafı məqsəqlə dövlət proqramı ilə regionların sosial-iqtisadi inkişafı sahəsində görülən tədbirlər kənd yerlərində də əhalinin rifah halının yüksəlməsi yolunda da müsbət təsirlər göstərmişdir.

Əhalinin ərzaqla etibarlı təmin olunmasına yönəlmiş dövlət siyasətinin nəticəsi olaraq Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının respublikanın fərqli zonalarında yerləşən dayaq nöqtələri ərazisində yüksək keyfiyyətli kənd təsərrüfatı məhsulları yetişdirilməkdədir. Buna bir misal olaraq qeyd etmək lazımdır ki, Kürdəmir rayonunun ərazisində 50 hektar sahədə yüksək keyfiyyətə malik buğda becərilmişdir. Bunadan əlavə əldə olunmuş məhsul Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Dövlət Material Ehtiyatları Agentliyinin Dövlət Taxıl Fonduna təslim edilmişdir.

Aqrar sektorun qarşısında kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının gücləndirilməsi ilə bərabər eyni zamanda istehsalın iqtisadi səmərəliliyinin artırılması problemləri də durur. Buradan belə qənaətə gəlmək olar ki, istehsalın həcmının artırılması hələ hər şey demək deyildir. Bununla bərabər

istehsal olunan məhsulun keyfiyyətinin də standartlara cavab verməsi əhalinin həmin məhsulları istehlak etməsinə maraqlı olmaları üçün vacib hesab olunur. Keyfiyyətin yüksək olması üçün isə davamlı sürətdə bu sahəyə dövlət tərəfindən nəzarətin həyata keçirilməsi vacib hesab olunur. Bu kənd təsərrüfatında məhsulları istehsal edərkən istehsal resurslarından, maddi texniki vasitələrdən, torpaqdan səmərəli şəkildə istifadə edilməsini, elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərinin istehsalda düzgün tətbiq edilməsini tələb edir.

Ölkəmizin potensial torpaq-iqlim şəraiti, mövcud işçi qüvvəsi, emal sənayesi müəsisələrin xammala olan tələbatının yerli istehsal hesabına ödənilməsi imkanları və mövcud ixrac potensialı kənd təsərrüfatının daha yaxşı inkişaf etməsi üçün əlverişli şərait yaradır. Ənənəvi kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafında mühüm nəticələr qeyri-neft sferasının dinamik inkişafı və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi yönündə reallaşdırılan məqsədyönlü tədbirlərlə mümkün olacaqdır.

Nəticə

Kənd təsərrüfatı özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə iqtisadiyyatın digər sahələrindən fərqlənir. Təbii iqlim şəraitindən asılılıq bu sahənin səciyyəvi xüsusiyyətidir. Odur ki, kənd təsərrüfatının dayanıqlığını və ərzaq təhlükəsizliyinin davamlılığını təmin etmək üçün aqrar sahəyə dəstəkləyici tədbirlər hazırlanıb, inkişaf prioritetləri müəyyən edilib. Aqrar sektorda maliyyə, fiskal, vergi, bank və digər sahələr üzrə tətbiq olunmuş səmərəli mexanizmlərin daha da təkmilləşdirilməsi məsələləri başlıca prioritetlər hesab olunur.

Bu zərurətdən çıxış edərək aşağıda qeyd olunmuş məsələlərin də təmin olunması məqsəduyğun hesab edilir:

➤ kənd təsərrüfatının dayanıqlığını və ərzaq təhlükəsizliyinin davamlılığını təmin etmək habelə xarici bazarların yerli istehsalla təchizatında fasilələr yaranmasına imkan verməmək üçün davamlı baza yaradılmalıdır. Bunun üçün yeni aqrar siyasətin əsaslarının işlənib hazırlanmasına ehtiyac var;

➤ dünyanın qlobal istehlak bazarlarında müşahidə olunan tendensiyaların tələbləri yeni aqrar siyasətdə nəzərə alınmalıdır;

➤ dövlətin aqrar siyasət qlobal bazarlarda baş verən dəyişmələrə uyğunlaşdırılmalıdır;

➤ dövlətin torpaq mühafizə tədbirləri, yerli kənd təsərrüfatı məhsullarının inkişafına dəstək siyasəti davam etdirilməlidir;

➤ əmtəələrin istehsalı, nəqli, emalı və marketinqi istiqamətində əhəmiyyətli tənzimləmə siyasəti həyata keçirilməlidir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı 11 aprel 2017.
2. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-ci il 6 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasında kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalına dair Strateji Yol Xəritəsi” Bakı, Azərbaycan. 2016.
3. Abbasov A. F. Ərzaq təhlükəsizliyi. Bakı 2007.
4. E. A. Quliyev, “Aqrar iqtisadiyyat”, Ali məktəblər üçün dərslik, Bakı, Azərbaycan 2015
5. S. Lətifov, M. Səfərov, “Azərbaycanda kənd təsərrüfatı kooperasiyası: problemlər və perspektivlər” Şəki, Azərbaycan 2013.
6. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi, “Azərbaycanın kənd təsərrüfatı” statistik məcmuə. Bakı, 2020, 273 s.
7. İ.İbrahimov “Aqrar iqtisadiyyatın aktual problemləri”, Bakı 2002.
8. www.stat.gov.az
9. www.agro.gov.az

Вусаля Керимова

МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

В статье рассматриваются в последних периодах темпы развития макроэкономических показателей в аграрном секторе. Оценена роль развития аграрного сектора в создании новых производственных предприятий в сельской местности и увеличение занятости. При этом обоснована важность продовольственной безопасности как гарантии здоровья населения.

Также, были затронуты влияние развития аграрного сектора на социально-экономическую жизнь населения страны и государственная поддержка в этой сфере.

Цель – Внедрение направлений развития и макроэкономических показателей аграрной сферы Азербайджана.

Методология – Исследование макроэкономических показателей развития сельского хозяйства.

Результаты исследования – определить влияние развития сельского хозяйства на социально-экономическую жизнь населения.

Ключевые слова: сельское хозяйство, макроэкономические показатели, продовольственная безопасность, занятость.

Vusala Karimova

MACROECONOMIC INDICATORS OF AGRICULTURAL DEVELOPMENT IN AZERBAIJAN

Summary

The article examines the pace of development of macroeconomic indicators in the agricultural sector in recent periods. The role of the development of the agrarian sector in the creation of new production enterprises in rural areas and increasing employment was assessed. At the same time, the importance of food security as a guarantee of public health was substantiated.

They also discussed the impact of the development of the agricultural sector on the socio-economic life of the country's population and state support in this area.

Purpose – Application of development directions and macroeconomic indicators of agricultural spheres in Azerbaijan.

Methodology – Statistical research methods were used in the research work.

The results of the study – To determine the impact of agricultural development on the socio-economic life of the population.

Keywords: agriculture, macroeconomic indicators, food security, employment.

Rəyçi: AƏSMA-nın “İqtisadiyyat və idarəetmə” kafedrasının dosenti Z.M.Əlizadə

Qəbul edilib: 12.04.2020